

Janusz Kowal

"Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej", oprac. Witold Adamczewski i Bogusław Trzeciak, Warszawa 1995 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 39/3-4, 284-286

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego
w Rzeczypospolitej Polskiej, wprowadzenie i opracowanie:
Witold Adamczewski SJ i Bogusław Trzeciak SJ,
Katolicka Agencja Informacyjna, Warszawa 1995, ss. 141.**

Trwające od dłuższego już czasu dyskusje i spory wokół Konkordatu wzbogaciły się ostatnimi czasy o kolejny głos naświetlający zagadnienie z punktu widzenia prawnych regulacji stosunków między państwem i Kościołem oraz ukazujący wielopłaszczyznowo: zasadnicze modele relacji jakie istnieją między tymi dwoma podmiotami, ich korzenie jak też nauczanie Kościoła katolickiego w tej materii.

Książka Witolda Adamczewskiego SJ i Bogusława Trzeciaka SJ, *Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, wydana przez Katolicką Agencję Informacyjną, stanowi cenny wkład merytoryczny w toczące się spory i polemiki. Pierwszy z Autorów, W. Adamczewski SJ, śledząc na bieżąco zagadnienia związane z polskim Konkordatem, już wcześniej przybliżył czytelnikom problematykę z nim związaną, z dużą obiektywnością komentując sam Konkordat czy też przedstawiając dotyczące go zagadnienia prawne (por. m.in. W. G ó r a ł s k i, W. A d a m c z e w s k i, *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską z 28 lipca 1993 r.*, Płock 1994).

Niestety, mimo tych oraz wielu innych publikacji i głosów różnych autorów, zagadnienia prawne i problemy stanowiące przedmiot dyskusji wokół Konkordatu wciąż zdają się być niezbrane. Co więcej, bazując na powszechnej ignorancji, w sporach politycznych ratyfikację Konkordatu wykorzystuje się jako kartę przetargową bezzasadnie oskarżając Watykan o ingerowanie w sprawy polskie, a Kościół polski o zbyt bezpośredni udział w życiu politycznym.

Stąd z radością należy powitać ukazanie się omawianej pozycji, która przedstawiając w szerokiej perspektywie zagadnienia relacji między państwem i Kościołem, dostarcza argumentów do obiektywnej i konstruktywnej dyskusji na temat Konkordatu i związanych z nim regulacji prawnych. Tym bardziej, iż pozycja nie ogranicza się, jak sugeruje tytuł, do zaprezentowania *Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, a wręcz przeciwnie *Ustawa* stanowi tylko jedną z jej części (choć objętościowo najobszerniejszą, co nb. może wprowadzać w błąd potencjalnych nabywców lub czytelników).

Całość książki zasadniczo dzieli się na dwie części, tj. *Wprowadzenie i Tekst Ustawy* (jednoznacznie wyróżnione przez Autorów jedynie w Spisie treści, natomiast w tekście nie odznaczające się w żaden szczególny sposób, tzn. bez podziału na części czy też rozdziały, a jedynie opatrzone tytułami kolejne tematy i zagadnienia). Po krótkim Wstępie (s. 5–6) znajdujemy pierwsze z trzech zagadnień składających się na całość *Wprowadzenia*, tj. teoretyczny

wykład zatytułowany: *Prawne sposoby regulacji stosunków państwo-Kościół* (s. 7–42). Zostały tu ukazane od strony naukowej najistotniejsze elementy we wzajemnych odniesieniach państwa i Kościoła i sposoby regulacji prawnych stosunków pomiędzy tymi dwoma podmiotami. Autorzy kolejno omawiają istniejące systemy relacji państwo-Kościół oraz sposoby koordynacji stosunków pomiędzy nimi, zwracając też uwagę na całokształt zagadnień związanych z gwarancjami wolności religijnej we współczesnym prawie międzynarodowym. Prezentując na tym tle samą *Ustawę o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z 1989 r.*, Autorzy omawiają tak jej genezę, jak też kształtowanie się i rozwój całego polskiego prawa wyznaniowego po 1989 r. Zagadnienia te zostają z kolei osadzone w szerszej perspektywie dzięki przedstawieniu problematyki związanej z zasadami wyznaniowymi w nowych konstytucjach państw Europy Środkowej i Wschodniej, oraz przykładów regulacji wyznaniowej w niektórych państwach naszego kontynentu. Całość zagadnień zamyka wzmianka o nowych propozycjach *zmian Ustawy*, które wpłynęły do łaski marszałkowskiej w maju 1995 r.

W dalszej części Wprowadzenia znajdujemy pod tytułem *Wolność religijna – pierwsza z wolności w ogóle...* rozmowę z sekretarzem generalnym Konferencji Episkopatu Polski, biskupem Tadeuszem Pieronkiem (s. 43–53), a następnie pod tytułem *Stabilność stosunków między państwem a Kościołem jest elementem polskiej racji stanu...* rozmowę z dyrektorem (w latach 1989–1995) Departamentu Wyznań Urzędu Rady Ministrów, panem Markiem Pernałem (s. 54–65). Rozmowy te stanowią cenny dodatek, który pomaga usytuować w polskich realiach zagadnienia wzajemnych stosunków państwo-Kościół. Godna podkreślenia jest tu obiektywność Autorów, którzy nie poprzestają na jednostronnej analizie zagadnień, lecz szukają ich globalnej wizji starając się, także poprzez te rozmowy, naświetlić problemy zarówno ze strony Kościelnej jak i ze strony państwowej.

Druga, i zasadnicza, część książki zawiera tekst *Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (s. 69–132). Istotną nowością prezentowanego tekstu jest fakt jego zaktualizowania tak, iż w przedstawionej formie uwzględnia stan prawny na dzień 26 sierpnia 1995 r. W licznych przypisach Autorzy podali wszystkie zmiany Ustawy dokonane przed tą datą, prezentując jednocześnie uprzednie brzmienie znowelizowanych części oraz dodając w miarę konieczności stosowne wyjaśnienia i uwagi.

Całość pozycji zamyka Wykaz skrótów (s. 133), *Nota bibliograficzna* (s. 134–138), Streszczenie w języku angielskim (s. 139–140) oraz Spis treści (s. 141). Wspomniana *Nota bibliograficzna* przytacza zarówno teksty prawne jak również literaturę wykorzystaną przy redagowaniu omawianych w książce zagadnień. Świadomym zamysłem Autorów było ograniczenie przypisów we Wprowadzeniu do niezbędnego minimum, aby przez to zyskać na

przejrzystości tekstu (por. s. 7, przyp. 1). W drugiej części natomiast zastosowano inne kryterium: w przypisach cytowane są z pełnym wskazaniem źródła Ustawy i inne przepisy prawa polskiego. Do *Noty bibliograficznej* zaś włączono te dokumenty, które zarówno we Wprowadzeniu jak i w Preambule do *Ustawy* były jedynie wzmiankowane.

Oprócz wspomnianych już wcześniej walorów omawianej pozycji, należy w konkluzji podkreślić fakt, iż zaktualizowany tekst *Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, w formie przedstawionej przez Autorów, jest publikowany po raz pierwszy. Podnosi to wartość tej książki, czyniąc z niej nie tylko kolejny głos w sporach wokół polskiego Konkordatu, ale również cenną pomoc naukową i akademicką.

Ks. Janusz Kowal SJ

**Gianfranco Ghirlanda SJ, Wprowadzenie do prawa kościelnego,
Wydawnictwo WAM, Kraków 1996,**

Publikowana przez krakowskie „Wydawnictwo WAM” seria *Myśl teologiczna* poszerzyła się ostatnimi czasy o kolejną pozycję, tj. książkę Gianfranco Ghirlandy SJ, *Wprowadzenie do prawa kościelnego*. Zdziwienie jakie może się rodzić z umieszczenia książki prawniczej w serii teologicznej rozwiewa sam Autor już w pierwszych zdaniach wprowadzenia przedstawiając swój zamiar udzielenia pomocy osobom studiującym prawo kościelne w celu przezwyciężenia pozytywistycznego i legalistycznego podejścia do norm prawnych i ułatwieniu nabycia teologicznej wizji tej rzeczywistości, która w sposób konstytutywny przynależy do życia Kościoła.

Faktycznie zamiar ten jest widoczny i realizowany w kolejnych rozdziałach, które odsłaniają nam sukcesywnie naturę prawa kościelnego, jego miejsce i cel w Kościele, jego powiązania z teologią, podstawowe kierunki jego reformy w trakcie przygotowywania nowego Kodeksu i wreszcie podstawową regułą organizacji ludu Bożego czyli *communio*. Co więcej, można stwierdzić, iż zamiar ten jest realizowany z dużą kompetencją dzięki wiedzy i doświadczeniu Autora, który od prawie dwudziestu lat wykłada prawo na Wydziałach Prawa oraz Teologii Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. To doświadczenie, jak również dogłębne studia nad tekstami soborowymi (por. jego studium: *Hierarchica Communio. Significato della formula nella „Lumen Gentium”*, Roma 1980) ułatwiają Autorowi spojrzanie na nauki kanonistyczne w ich podwójnym wymiarze, to jest prawnym i teologicznym, jak również wieloaspektowe przedstawienie w swym dziele raportów jakie zachodzą między tajemnicą Kościoła a prawem kościelnym.